

UNIwersYTET WARSZAWSKI
Wydział Nauk Ekonomicznych

Makroekonomia 1

Gospodarka otwarta: podstawowe pojęcia

Dr Łukasz Matuszczak

Spis treści

- Autarkia, a gospodarka otwarta
- Bilans płatniczy (BP)
 - Definicja
 - Podwójne księgowanie
 - Rachunki BP
 - Podstawowa tożsamość BP
 - Nierównowaga BP
- BP a SNA
 - Podstawowa tożsamość SNA w gospodarce otwartej i zamkniętej
- Kurs walutowy
 - System kursowy
 - Kwotowanie
 - Zmiana kursu walutowego
 - Kurs kupna a kurs sprzedaży

-
- Gospodarka zamknięta - autarkia

- Gospodarka otwarta

Szybkie zadanie

- *Posługując się danymi z bazy danych Banku Światowego porównaj stopień otwarcia różnych gospodarek. Czy widoczne są jakieś prawidłowości, jeśli chodzi o relację między otwarciem a wielkością gospodarek, stopniem ich rozwoju ekonomicznego?*
- *Jak w porównaniu z innymi krajami można ocenić stopień otwarcia gospodarki Polski?*
- *Jak to jest możliwe, że niektóre kraje mają stopień otwarcia (mierzony eksportem do PKB) powyżej 100%?*

Bilans płatniczy

- Zestawienie wszystkich transakcji zawieranych w jakimś okresie między rezydentami a nierezydentami danego kraju:
 - Co to znaczy rezydent?
 - Typy transakcji
 - Bilans jako kategoria strumieniowa (jak PKB)

Kto odpowiada za kompilację bilansu płatniczego?

- Kompilacją bilansu płatniczego zajmuje się NBP. Sporządzane są następujące dokumenty:
 - Kwartalny Bilans Płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej
 - Miesięczny Bilans Płatniczy Rzeczypospolitej Polskiej
 - Coroczna publikacja bilansu płatniczego
 - Międzynarodowa pozycja inwestycyjna

Skąd pochodzą definicje?

- Balance of Payments and International Investment Position Manual Sixth Edition (BPM6)
- Manual on Statistics of International Trade in Services 2010 (MSITS 2010)
- System of National Accounts (SNA 2008)
- European System of Accounts (ESA 2010)

Podwójny zapis

- Konwencja podwójnego księgowania
 - po stronie kredytowej
 - po stronie debetowej

Co oznaczają te zapisy?

- Zapis po stronie debetowej oznacza wzrost aktywów zagranicznych posiadanych przez rezydentów lub zmniejszenie się ich zobowiązań wobec zagranicy (przychody)
- Zapis po stronie kredytowej oznacza wzrost zobowiązań wobec zagranicy (np. wzrost aktywów krajowych posiadanych przez zagranicę) lub spadek należności rezydentów (rozchody)

Zapisy po stronie kredytowej

- Po stronie kredytowej bilansu płatniczego zapisujemy:
 - eksport dóbr i usług
 - dochody rezydentów należne z zagranicy
 - transfery otrzymane z zagranicy
 - zwiększenie krajowych zobowiązań wobec zagranicy
 - zmniejszenie aktywów zagranicznych posiadanych przez rezydentów
- Z punktu widzenia rynku walutowego zapisy po stronie kredytowej powodują zwiększanie się podaży walut obcych

Zapisy po stronie debetowej

- Po stronie debetowej bilansu płatniczego zapisujemy:
 - import dóbr i usług
 - dochody nierezydentów należne z kraju
 - transfery dla zagranicy
 - spadek krajowych zobowiązań wobec zagranicy
 - wzrost aktywów zagranicznych posiadanych przez rezydentów
- Z punktu widzenia rynku walutowego zapisy po stronie debetowej powodują zwiększanie się popytu na waluty obce

Struktura bilansu płatniczego (BPM6)

Bilans płatniczy składa się z kilku rachunków, gdzie zapisywane są poszczególne typy transakcji

1. Rachunek obrotów bieżących

- Towary (dobra nabyte/zbyte, złoto niemonetarne, merchanting)
- Usługi (transportowe, turystyczne, komunikacyjne, uszlachetnianie, naprawy ubezpieczeniowe, finansowe itd.)
- Dochody pierwotne
 - ✓ Wynagrodzenia siły roboczej
 - ✓ Dochody inwestycyjne (bezpośrednie, portfelowe, pozostałe)
 - ✓ Inne dochody
- Dochody wtórne
 - ✓ Sektor Rządowy
 - ✓ Pozostałe sektory

Struktura bilansu płatniczego (BPM 6)

2. Rachunek obrotów kapitałowych – obejmuje transfery kapitałowe, do których zalicza się dary i środki z tytułu pomocy bezzwrotnej, dokonane z wyraźnym przeznaczeniem na finansowanie Śródków trwałych, jak również umorzenie długów oraz nabywanie/zbywanie aktywów kapitałowych o charakterze niefinansowym (patenty, licencje, prawa własności, znaki handlowe, grunty pod budowę ambasad)

Struktura bilansu płatniczego (BPM6)

3. Bilans obrotów finansowych

- **Inwestycje bezpośrednie** – transakcje związane z ustanawianiem trwałych i bezpośrednich więzi ekonomicznych (nabycie co najmniej 10% udziałów w kapitale firm)
- **Inwestycje portfelowe** – płatności z tytułu zakupu i sprzedaży udziałowych (nie będących inwestycjami bezpośrednimi) oraz dłużnych papierów wartościowych
- **Pozostałe inwestycje** – transakcje finansowe, które nie są ujmowane z inwestycjach bezpośrednich, inwestycjach portfelowych ani oficjalnych aktywach rezerwowanych, a które wpływają na krajowe należności i zobowiązania

Struktura bilansu płatniczego (BPM 6)

- 3a. Oficjalne aktywa rezerwowe** – transakcje dokonywane przez bank centralny w zakresie obrotów na rachunkach bieżących i lokat w bankach zagranicznych, obrotów zagranicznymi papierami wartościowymi, transzy rezerwowej MFW oraz zakupów i sprzedaży złota monetarnego.
- 4. Saldo błędów i opuszczeń** – wynika z transakcji niezarejestrowanych lub nieprawidłowo ujętych w sprawozdaniach

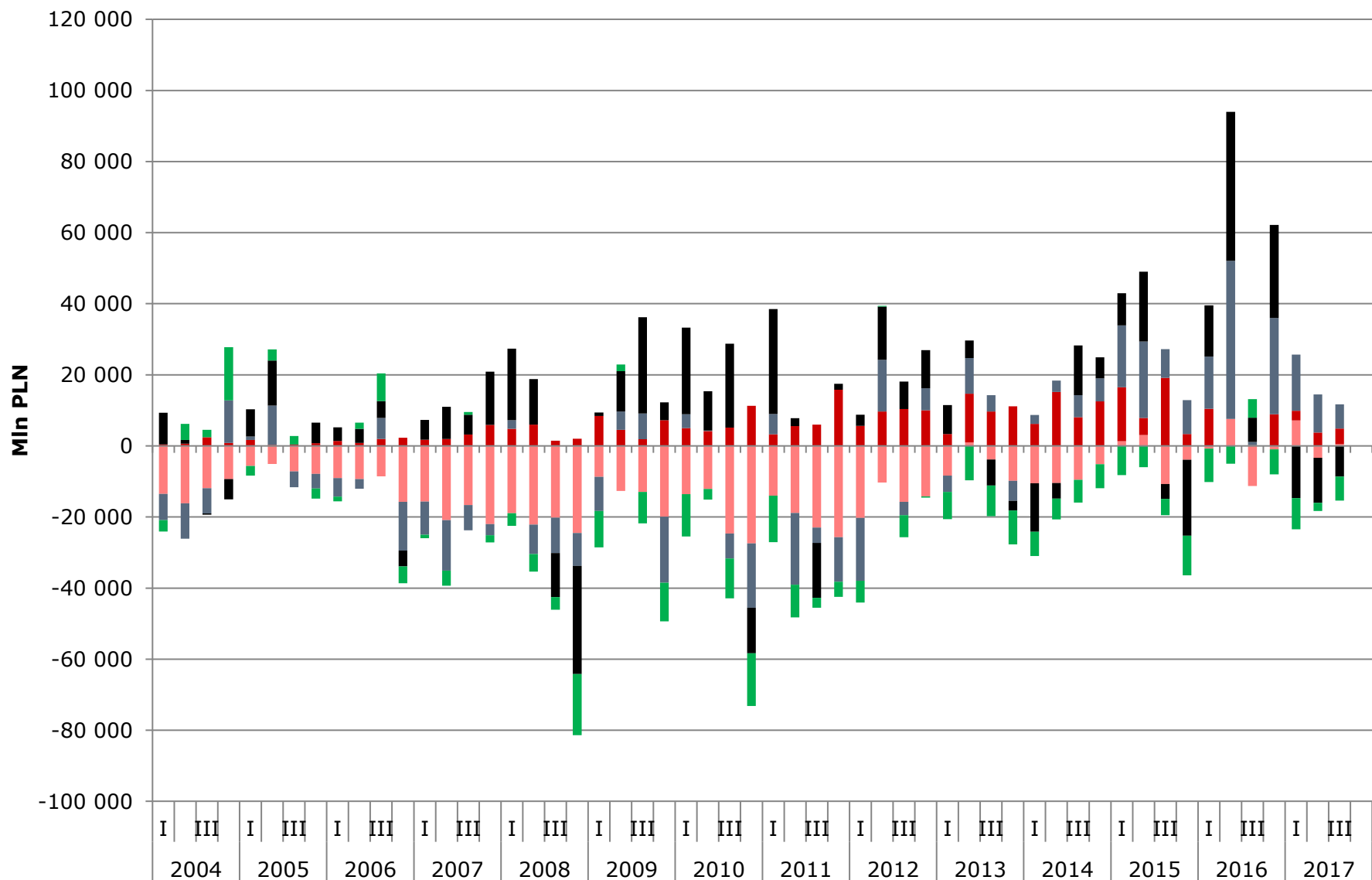
Podstawowa tożsamość bilansu płatniczego (delikatnie nieaktualna)

- Podstawowa tożsamość bilansu płatniczego (z zasady podwójnego księgowania):

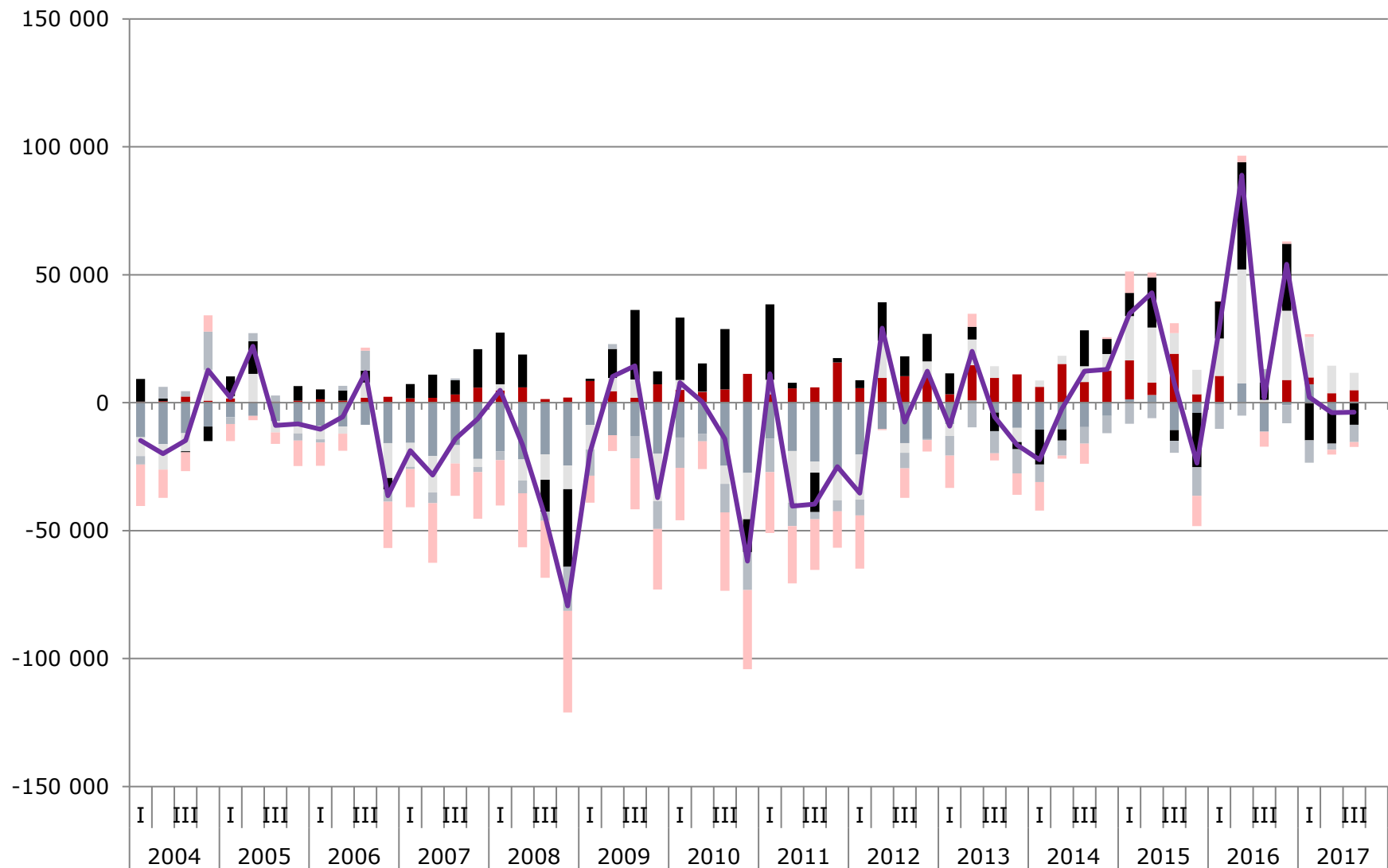
$$CA + KA + FA + SD + RES = 0$$

- Gdzie:
- CA – current account (rachunek bieżący)
- KA – capital account (rachunek kapitałowy)
- FA – financial account (rachunek finansowy)
- SD – statistical discrepancy (saldo błędów)
- RES – reserves (zmiana rezerw)
- Bilans płatniczy zawsze sumuje się do 0 (w sensie księgowym)!

■ Saldo błędów i opuszczeń
 ■ Oficjalne aktywa rezerwowe
 ■ Rachunek finansowy
 ■ Rachunek kapitałowy
 ■ Rachunek bieżący

Rachunek finansowy / Financial account

Saldo błędów i opuszczeń

Oficjalne aktywa rezerwowe

Rachunek finansowy

Rachunek kapitałowy

Rachunek bieżący

Suma

Podstawowa tożsamość bilansu płatniczego

- Czemu tożsamość nie zadziałała?
 - Zmiana sposobu prezentacji danych:
 - Rachunek bieżący i kapitałowy bez zmian
 - Rachunek finansowy z przeciwnym znakiem
- Przykład

	2018 III	
	Sumowanie po staremu	Sumowanie po nowemu
Rachunek bieżący	-10 909	-10 909
Rachunek kapitałowy	10 072	10 072
Rachunek finansowy	-7 201	7 201
Saldo błędów i opuszczeń	-6 364	-6 364
Suma	-14 402	0

Zadania dotyczące BoP

Posługując się danymi dotyczącymi polskiego bilansu płatniczego w okresie 2010-2020, oceń prawdziwość następujących stwierdzeń:

- *Gospodarka Polski charakteryzuje się trwałą nadwyżką na rachunku obrotów finansowych i deficytem na rachunku obrotów kapitałowych.*
- *W ostatnich latach, dwoma składnikami rachunku obrotów bieżących o dodatnim saldzie były usługi i transfery.*
- *Deficyt rachunku obrotów bieżących finansowany jest przede wszystkim z inwestycji bezpośrednich.*
- *W ostatnich latach obserwujemy dodatnie saldo błędów i opuszczeń.*
- *W 2012 roku bilans płatniczy Polski w wąskim rozumieniu zamknął się deficytem.*
- *Saldo dochodów pierwotnych w IIIQ 2017 kompensowało spadki w towarach.*

Które kraje UE mają nadwyżkę, a które deficyt rachunku obrotów bieżących? Czy to trwałe, czy nietrwałe - odwołaj się do danych z przeszłości?

Od wydatków do dochodu rozporządzalnego w gospodarce zamkniętej

- $PKB = C + I + G$
- $PNB = PKB$
- $PNN = PNB - \text{Amort.}$
- $DN = PNN - T_{VAT}$
- $DDO = DN + B - T_{PIT}$
- $DDO = C + S$
- Czyli $C + I + G - \text{Amort.} - T_{VAT} + B - T_{PIT} = C + S$
- $I = S + (T_{VAT} + T_{PIT} - B - G) + \text{Amort.}$
- Inwestycje = Oszczędności prywatne + Oszczędności rządu + Amortyzacja
- Inwestycje = Oszczędności prywatne + Saldo budżetu państwa + Amortyzacja
- Inwestycje netto = Oszczędności prywatne + Saldo budżetu państwa

Od wydatków do dochodu rozporządzalnego w gospodarce otwartej

- $PKB = C + I + G + NX$
- $PNB = PKB + \text{dochody netto z własności za granicą (R)}$
- $PNN = PNB - \text{Amort.}$
- $DN = PNN + \text{transfery jednostronne z zagranicy (TR)} - T_{VAT}$
- $DDO = DN + B - T_{PIT}$
- $DDO = C + S$
- Czyli $C + I + G + NX + R - \text{Amort.} + TR - T_{VAT} + B - T_{PIT} = C + S$
- $I = S + (T_{VAT} + T_{PIT} - B - G) - (NX + R + TR) + \text{Amort.}$
- Inwestycje = Oszczędności prywatne + Oszczędności rządu + **Oszczędności zagranicy** + Amortyzacja
- Inwestycje = Oszczędności prywatne + Saldo budżetu państwa – **Saldo rachunku obrotów bieżących** + Amortyzacja
- Inwestycje netto = Oszczędności prywatne + Saldo budżetu państwa – **Saldo rachunku obrotów bieżących**
 $I = S - \text{deficyt budżetu} - CA$

Zadanie

Posługując się danymi z bazy danych Banku Światowego ściągnij dane na temat Current account balance (% of GDP), Gross savings (% of GDP), Gross capital formation (% of GDP). Sprawdź czy zachodzi zależność pochodząca z Rachunków narodowych dotycząca inwestycji oszczędności oraz rachunku bieżącego. Sugerowane kraje to USA, Niemcy dowolny inny kraj.

Tożsamość oszczędności i inwestycji: interpretacja

- **$I = S - \text{deficyt budżetu} - CA$**
- **$S = I + \text{deficyt budżetu} + CA$**
- W gospodarce zamkniętej źródłem finansowania inwestycji są tylko oszczędności krajowe; w gospodarce otwartej można je finansować z oszczędności zagranicznych
- Gospodarka zamknięta może przeznaczyć oszczędności prywatne na inwestycje lub finansowanie deficytu budżetowego
- Gospodarka otwarta może przeznaczać oszczędności na budowę własnego zasobu kapitału, finansowanie deficytu budżetowego lub na zakup aktywów zagranicznych (inwestowanie zagranicą, pożyczanie zagranicą)

Tożsamość oszczędności i inwestycji: interpretacja

- W przeciwieństwie do gospodarki zamkniętej, gospodarka otwarta mająca zyskowe możliwości do inwestowania nie musi zwiększać krajowych oszczędności, aby je wykorzystać
- Możliwe jest jednoczesne zwiększanie inwestycji i zwiększanie zadłużenia zagranicznego, bez zmiany krajowych oszczędności

Kurs walutowy

- **Kurs walutowy** jest ceną jednej waluty wyrażoną w innej walucie
- Każdy kurs walutowy można wyrazić na dwa sposoby:
 - w **kwotowaniu bezpośrednim** – podając cenę walut obcych w walucie krajowej
 - w **kwotowaniu pośrednim** – podając ile kosztuje waluta krajowa w walutach obcych
 - Jeden sposób kwotowania jest odwrotnością drugiego
- W Polsce najczęściej posługujemy się kwotowaniem bezpośrednim
- Zapis 3,08 PLN/USD oznacza kurs (cenę) dolara wyrażony w złotych
- Często posługujemy się zapisem: USD/PLN 3,08

System walutowy danego kraju

- System walutowy (system kursowy, reżim kursowy) to zamierzony przez władze monetarne zakres zmienności kursu walutowego
- Władze mogą zdecydować, iż kurs w ogóle nie powinien się wahać lub że może zmieniać się dowolnie w zależności od sytuacji rynkowej (układu popytu i podaży) lub wybrać różne warianty pośrednie

Systemy walutowe

STOPIEŃ PŁYNNOŚCI KURSU WALUTOWEGO

*System
kursu
stałego*

*System
kursu
sztywnego*

*System
kursu
pełzającego*

*Pasma
wahań*

*System
kursu
płynnego*

*Stały i
nieodwracalnie
usztywniony
poziom kursów. O
poziomie kursu
zdecydował
parlament / rząd*

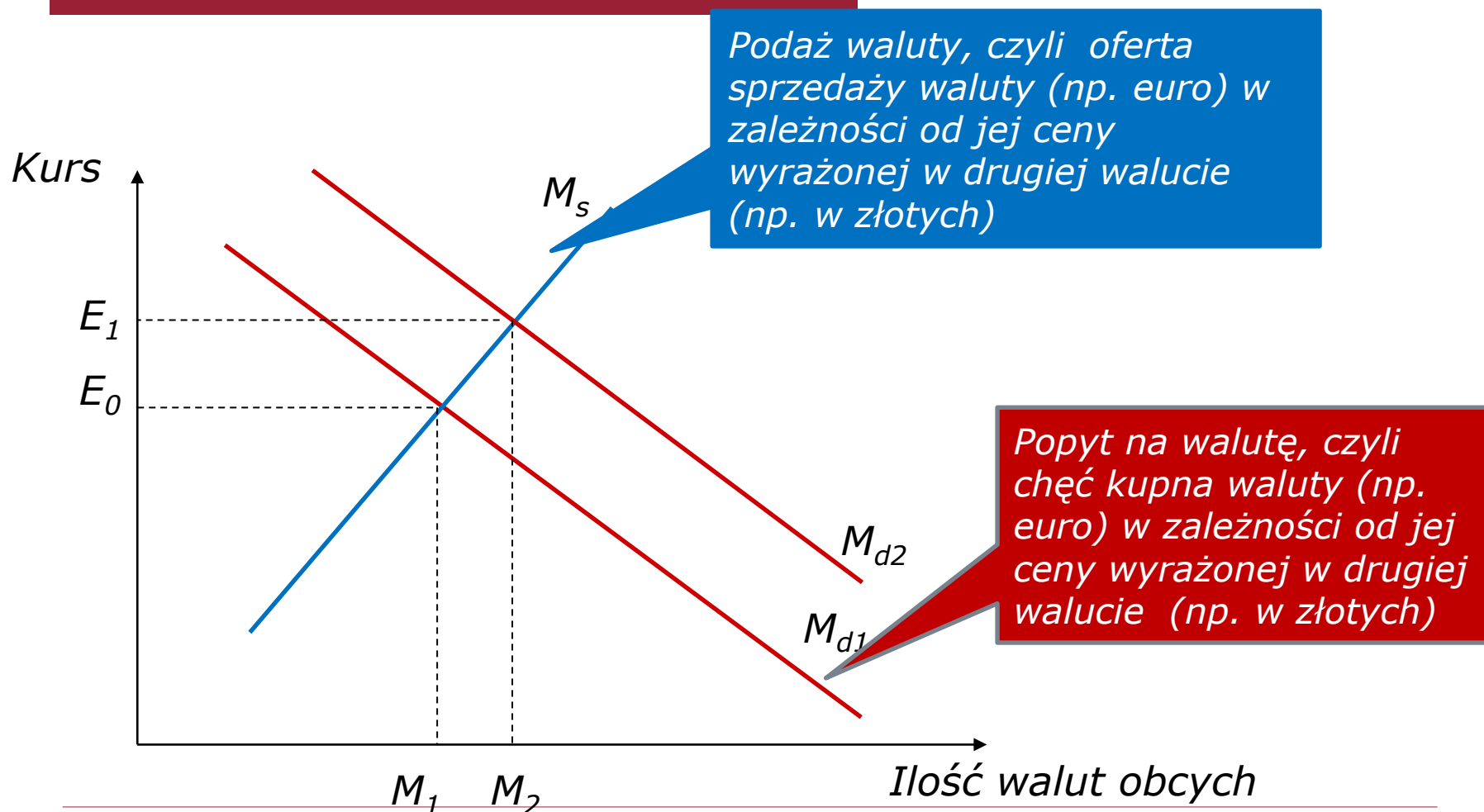
*Kurs stały, ale z
możliwością
zmiany jego
poziomu przez
BC. O poziomie
kursu decyduje
BC/ rząd etc.*

*Kurs
wyznacza BC,
ale z góry
ustala ścieżkę
jego zmian
(np. tempo
dewaluacji)*

*BC wyznacza kurs
oficjalny, ale kurs
rynkowy może
wahać się wokół
niego w ramach
ustalonego przez
BC pasma wahań*

*Kurs ustalany
tylko przez
rynek
(mechanizm
popytowo-
podażowy)*

Kurs ustala się na rynku

Popyt i podaż walut obcych

- Kurs ustala się pod wpływem popytu na daną walutę i jej podaży; przykładowe czynniki powodujące ich zmiany:
 - **Handel zagraniczny**, np. jeśli polska firma eksportuje swój produkt do Niemiec, jej kontrahent płaci należność w euro. Firma ponosi koszty w złotych (płace pracowników, surowce, energia itp.), a zatem musi sprzedawać euro na rynku walutowym (zamienić je na złote) → podaż euro rośnie
 - **Wynagrodzenia czynników produkcji zatrudnionych zagranicą**, np. jeśli amerykańska firma ma filie w Polsce działającą na polskim rynku, osiąga ona zyski w złotych, a zysk firmy transferowany jest do USA – najpierw złote muszą zostać zamienione (na rynku walutowym) na dolary → popyt na dolary rośnie
 - **Przepływ kapitału**, np. fiński fundusz emerytalny kupuje obligacje polskiego rządu; fundusz ma euro, zaś rząd sprzedaje obligacje za złotówki; nabywca obligacji musi najpierw na rynku walutowym kupić złote → podaż euro rośnie

